

RECHTENGIDS

VOOR

CLANDESTIENE WERKNEMERS

Een uitgave van de Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten
OR.C.A. v.z.w.
Gaucheretstraat 164, 1030 Brussel, 02/274 14 31
info@orcasite.be, www.orcasite.be

Met de steun van de Koning Boudewijnstichting

INHOUDSOPGAVE

OVER DEZE GIDS	3
WAT BETEKENT 'CLANDESTIEN WERKEN'?	4
WAT ZEGT DE WET OVER MIJN WERKGEVER?	5
JE RECHTEN ALS WERKNEMER	7
<i>Recht op loon</i>	7
<i>Recht op veilig werk en vergoeding na een arbeidsongeval</i>	9
<i>Welke andere rechten heb ik?</i>	10
Mag mijn baas mij zomaar ontslaan?	10
Wat kan ik doen als ik ziek wordt?	11
En als ik zwanger ben?	12
Wat als ik het slachtoffer ben van geweld of misbruik?	12
ZORG GOED VOOR JEZELF!	14
WAT KAN IK DOEN OM MIJN RECHTEN TE LATEN RESPECTEREN?	15
WAAR KAN IK NAARTOE MET MIJN VRAGEN?	18
ADRESSENLIJST	20
INVULBLAD "WERKGEVER"	26
INVULBLAD "WERKUREN"	27

Steun de werking van OR.C.A. v.z.w. !
Giften zijn welkom op rekeningnummer 001-4230218-27.

OVER DEZE GIDS

Verblijf je in België zonder papieren? Werk je in dienst van een Belgische of een buitenlandse baas? Wil je meer informatie over je rechten als werknemer? Dan is deze gids voor jou bedoeld.

Wie werkt, heeft rechten!

Als je als buitenlander in België werkt zonder toelating, dan spreken we over 'illegaal' of 'clandestien' werk (zie clandestien werken). Als je clandestien werkt, kan je vroeg of laat problemen tegenkomen: je wordt niet of te weinig betaald, je moet erg veel uren werken, je wordt ziek, of je krijgt zomaar ontslag. Kan je daar iets aan doen? Kan iemand helpen? Heb je rechten?

Ja, natuurlijk:

Zelfs al werk je clandestien, dan heb je toch rechten in België.

In deze gids kan je lezen welke rechten je hebt, wat de plichten zijn van je werkgever, hoe je problemen kan voorkomen. Wij vertellen je ook hoe je die rechten kan afdwingen. En wie je kan helpen.

Deze gids gebruiken

Je vindt in deze gids niet alleen maar informatie over je rechten. Je kan hem ook echt gaan gebruiken! Achteraan vind je invulbladen om informatie over je werk in bijhouden: waar je hebt gewerkt en wanneer, welk loon je is beloofd en uitbetaald,... Dat is nuttig voor jezelf, en het kan je later ook helpen om je verhaal te bewijzen.

Waarom informatie verzamelen?

Iedereen kan problemen krijgen op het werk. Misschien houdt je baas zich niet aan afspraken, of heb je een arbeidsongeval. Of misschien word je opgepakt door de politie, terwijl je loon nog niet is uitbetaald.

Soms kan je dit alleen oplossen via de rechtbank of een sociaal inspecteur. Die kunnen je alleen helpen als je alles kan bewijzen: waar je hebt gewerkt, wie was je baas, wat heeft hij betaald en wat niet...

Hou daarom vanaf nu zoveel mogelijk informatie bij. Schrijf alles op. Als je ooit problemen krijgt, ben je in elk geval voorbereid.

Welke informatie kan je verzamelen:

- Hou al wat je op papier hebt goed bij. Laat afspraken als het kan ondertekenen door je baas. Zorg dat er een datum opstaat.
- Verzamel informatie over je baas: zijn of haar naam, adres, telefoonnummer, de naam en BTW-nummer van het bedrijf enzovoort. Als je baas voor andere bedrijven werkt, verzamel dan ook over die bedrijven zo veel mogelijk informatie.
- Schrijf op waar en wanneer je gewerkt hebt met zoveel mogelijk details.
- Noteer hoeveel uren je hebt gewerkt en welk loon je gekregen hebt. Laat dit ondertekenen door je baas, als het kan.
- Spreek getuigen aan: collega's op het werk, burens, leveranciers,... Zij kunnen je verhaal bevestigen. Hou hun naam, telefoonnummer en adres bij.
- Als je een ongeval krijgt tijdens je werk, hou dan alle papieren bij van het ziekenhuis en van de dokters waar je naartoe bent geweest.

Voor de rechter zijn alle bewijzen toegelaten. Wees creatief en zoek naar veel informatie. Maak bijvoorbeeld een beschrijving van je werk en de werkplaats. Of beter nog: neem herkenbare foto's van je werkplaats of van jezelf terwijl je aan het werk bent. Hou de badges van een werf bij, noteer (persoonlijke) details over je werkgever,... Het ene bewijs kan het andere sterker maken!

LET OP!

Het is verboden om een **valse naam** of een **naam van iemand anders te** gebruiken. Als dit ooit ontdekt wordt, kunnen jij en de persoon die je zijn identiteit heeft gegeven, gestraft worden. Papieren waarop er een valse naam staat in plaats van jouw echte naam, kan je ook nooit meer als bewijs gebruiken!

WAT BETEKENT 'CLANDESTIEN WERKEN'?

Om goed te begrijpen welke rechten je hebt en welke niet leggen we eerst een paar woorden uit.

Werknemers, werkgevers en zelfstandigen

Een werknemer is iemand die werkt voor een baas. Een ander woord voor een baas is 'werkgever'. Een zelfstandige is iemand die voor zichzelf werkt en dus zijn eigen baas is.

Arbeiders, dienstboden en bedienden

De Belgische wet maakt een onderscheid tussen verschillende soorten werknemers, naargelang het soort werk dat ze doen. Dat noemen we je 'statuut'. De twee belangrijkste statuten zijn:

- arbeider (als je vooral werkt met je handen)
- bediende (als je vooral werkt met je hoofd).

Nog een ander statuut is dat van dienstbode, dat zijn werknemers die werken in het huishouden van de werkgever en zijn gezin. Zij werken dus als huispersoneel.

De meeste clandestiene werknemers zijn arbeiders of dienstboden.

'Wit' en 'zwart' werken.

Elke werkgever moet aan de overheid aangeven wie er voor hem werkt en hoeveel hij daarvoor betaalt. De mensen die voor hem werken betalen dan automatisch belastingen en bijdragen voor de sociale zekerheid van hun loon (zie uitleg over bruto- en nettoloon). Daarnaast moet de werkgever zelf nog een extra bedrag betalen aan de overheid. De werkgever is verantwoordelijk om dit alles in orde te brengen. Als jouw baas dat allemaal doet dan ben jij aan het 'witwerken'.

Wie wit werkt, kan zich aansluiten bij een ziekenfonds, waardoor je medische kosten voor een groot deel terugbetaald worden. Als je om één of andere reden niet kan werken of met pensioen gaat, krijg je een uitkering. Het geld dat je aan de sociale zekerheid betaalt, wordt dus gebruikt als een soort verzekering voor al wie het moeilijk heeft.

'Zwartwerk' is werk dat de werkgever niet heeft aangegeven bij de overheid. Je baas riskeert daar een grote boete voor. En de werknemer krijgt geen recht op uitkeringen van de sociale zekerheid (bv. pensioen of werkloosheidsuitkering).

'Clandestien' werken.

Als je geen Belg bent en ook geen onderdaan van een ander Europees land (EER) dan moet je een speciale toelating krijgen om te werken. Veel buitenlanders krijgen die toelating automatisch (bijvoorbeeld iedereen die een verblijfsvergunning voor onbepaalde duur heeft). Al de anderen moeten een arbeidskaart hebben, soms tezamen met een arbeidsvergunning voor hun werkgever.

Een arbeidskaart krijg je niet zomaar. Er bestaan ingewikkelde regels om te bepalen voor welke vreemdelingen en voor welke beroepen een arbeidskaart mogelijk is. Als je hier meer over wil weten, vraag dat dan aan een gespecialiseerde dienst (zie adressenlijst).

Wie hier 'zonder papieren' leeft en dus geen verblijfsvergunning heeft, kan geen arbeidskaart krijgen.

Als je werkt zonder toelating om te werken, werkt je 'illegaal' of 'clandestien'. Je baas kan daar voor gestraft worden.

Clandestien werk wordt door de baas bijna nooit aangegeven bij de overheid. Werk je clandestien, dan werk je dus waarschijnlijk ook zwart.

WAT ZEGT DE WET OVER MIJN WERKGEVER?

Algemene regels:

- Een werkgever kan zware straffen krijgen als hij mensen in het zwart of clandestien laat werken. Dat kan een grote boete of een gevangenisstraf zijn. De straffen zijn het zwaarst voor clandestien werk.
- De straffen voor je baas kunnen nog strenger worden als je werkgever andere regels van de wet niet naleeft (bijvoorbeeld wanneer hij je rechten niet heeft gerespecteerd). De belangrijkste regels vind je verder in deze rechtenagenda.

Als je baas dreigt met de politie, dan riskeert hij dus zelf ook veel problemen. Laat je niet te snel bang maken!

LET OP !

Ook als je een vriend een helpt, betaald of onbetaald, is dat zwartwerk. Als de inspectie je daarop betrapt, vertel je best geen leugens. Met een eerlijk verhaal zal je niet nodeloos gestraft worden. Voor **vrijwilligerswerk** voor een organisatie is er vanaf begin 2006 een aparte regel. Informeer je daarover bij een gespecialiseerde dienst (zie adressenlijst).

Mensenhandel

Als een werkgever zwaar misbruik maakt van een clandestiene werknemer, kan er sprake zijn van mensenhandel. Hierop staan nog zwaardere straffen voor de werkgever dan voor zwart of clandestien werk. Als je als slachtoffer in zo'n geval meewerkt aan het onderzoek, dan is er voor jou opvang voorzien. Bovendien kan je tijdens de procedure soms verblijfspapieren krijgen. *Alleen extreme vormen van uitbuiting geven recht op zo'n bescherming.*

Er kan sprake zijn van mensenhandel als je het slachtoffer bent van één of meerdere van de volgende misbruiken door je baas of tussenpersonen:

- Je identiteitspapieren zijn afgenomen
- je moet heel hard moet werken voor zeer weinig geld
- je wordt opgesloten of geïsoleerd van de buitenwereld
- je wordt bedreigd
- je wordt fysiek of seksueel mishandeld
- je wordt gedwongen vanalles te doen tegen jouw wil
- je wordt gehuisvest in zeer slechte omstandigheden
- je moet een deel van je loon afstaan of het loon is veel lager dan eerst beloofd

Neem contact op met één van de gespecialiseerde centra als je hierover meer wil weten (zie adressenlijst).

Wie is mijn werkgever?

Werkgevers van clandestiene werknemers proberen zichzelf vaak te verstoppen. Probeer daarom zo veel mogelijk informatie over je baas te verzamelen. Officieel is je werkgever degene die:

- beslist of je werk krijgt en hoeveel je zal verdienen
- je loon uitbetaalt
- beslist wat je moet doen en wanneer je moet beginnen en ophouden met werken

Moeilijke gevallen

Soms werk je voor een onderaannemer. Dat betekent dat een andere baas jouw baas heeft ingehuurd om een opdracht uit te voeren.

In de bouw komt dat veel voor. Maar de verschillende werkgevers moeten dan wel bepaalde regels volgen. Werk je in de bouw, probeer dan zoveel mogelijk gegevens te verzamelen over alle werkgevers en firma's op de werf. Probeer ook te weten wie de opdrachtgever is. En zoek uit van wie je baas precies geld krijgt. Dat kan later van pas komen.

Nog een moeilijk geval zijn schijnzelfstandigen. Dat zijn mensen die officieel zelfstandige zijn en zogezegd voor zichzelf werken. Maar eigenlijk werken ze iemand anders en hebben ze dus wel een baas.

Een zelfstandige wordt niet op dezelfde manier door de wet beschermd als een werknemer. In tegenstelling tot een werknemer is hij bijvoorbeeld zélf verantwoordelijk om zijn inkomsten aan te geven en kan hij gestraft worden als hij dat niet doet.

Aanvaard dus niet om als zelfstandige te werken, als je eigenlijk in opdracht van iemand anders werkt!

OPGELET !

Werkgevers van mensen zonder papieren proberen soms op verschillende manieren hun verantwoordelijkheid te ontlopen.

Soms stellen ze je te werk alsof je een zelfstandige bent. Aanvaard dit niet, want een zelfstandige wordt niet zo goed door de wet beschermd als een werknemer. Bovendien ben je dan strafbaar als je je inkomsten niet aan de staat aangeeft (of zonder beroepskaart werkt).

Als je zelf als tussenpersoon andere mensen zoekt om bij een baas te gaan werken, dan wordt jij door de wet beschouwd als een werkgever! Dit is zeker het geval wanneer je baas jouw werknemers via jou laat uitbetalen of wanneer jij hen de opdrachten moet geven. Als jij dit doet ben je strafbaar en bovendien verlies je je wettelijke bescherming als werknemer.

JE RECHTEN ALS WERKNEMER

Je kan als werknemer niet gestraft worden omdat je hier clandestien werkt. Daarvoor kan alleen je baas gestraft worden. De wet beschermt alle werknemers, ook de clandestiene, op heel wat manieren. Iedereen die werkt, heeft dus rechten!

Maar hier zonder toelating verblijven, is wel strafbaar. Daarom kan je als clandestiene werknemer altijd teruggestuurd worden als je betrapt wordt op je werk!

Welke rechten heb je nu precies? We sommen de belangrijkste hieronder op:

Recht op loon

Algemene regels:

- *Je hebt altijd recht op het wettelijke minimumloon.*
- *Je loon moet aan jou op regelmatige momenten betaald worden.*
- *Alleen jij kan beslissen wat je met je loon doet.*
- *Als je in België werkt, moet je in euro uitbetaald worden. Er zijn strikte regels voor betaling in natura. In natura betekent met iets anders dan geld, bijvoorbeeld met eten of onderdak.*
- *De betaling van je loon mag nooit afhangen van winst of verlies van je werkgever.*
- *Je werkgever moet ook een deel van je kosten voor het transport naar je werk betalen.*

Minimumlonen

Er bestaan in België minimumlonen die ook gelden voor clandestien en zwart werk. Het precieze minimumloon dat je moet krijgen hangt af van het soort werk dat je doet, van je leeftijd, je diploma's en hoe lang je al gewerkt hebt. Het loon per uur moet soms ook hoger zijn wanneer je heel veel uren werkt (bijvoorbeeld meer dan 8u per dag of 38u per week).

Als je wil laten nagaan of je een correct loon krijgt, contacteer je best een gespecialiseerde dienst (zie adressenlijst).

Enkele voorbeelden (geldig sinds 1 januari 2006):

Als je in de bouw werkt:

11,41 € per uur

Voor ervaren of opgeleide bouwvakkers zijn de minimumlonen per uur nog hoger.

Als je voor een schoonmaakbedrijf werkt:

10,34 € per uur

Voor speciale soorten schoonmaak ligt het minimumloon per uur nog hoger. Let op: deze lonen gelden niet als je bij mensen thuis schoonmaakt. Dan geldt het algemeen minimumloon (zie hieronder)

Wanneer er voor een bepaalde sector geen minimumloon is afgesproken, dan moet je toch minstens het algemeen minimumloon krijgen. Niemand mag in België minder verdienen dan dit loon! Dit loon geldt onder andere voor mensen die als huispersoneel werken.

Het algemeen minimumloon is (sinds augustus 2005):

7.50€ per uur

Het kan zijn dat je een 'loon per stuk' krijgt. Bijvoorbeeld per kledingstuk dat je afwerkt, per hoeveelheid fruit die je plukt,... Ook dan mag je echter niet minder verdienen dan het minimumloon.

Als je over voldoende bewijzen beschikt, kan je jouw minimumloon ook officieel opeisen. Denk daaraan als je ooit bij de inspectie belandt of voor de arbeidsrechtbank komt.

Bruto en netto

Alle lonen die de wet vastlegt, zijn brutolonen. Als je wit zou werken, dan zou de werkgever een deel van dat brutoloon aan de belastingen betalen en een ander deel aan de sociale zekerheid.

Alleen wat er daarna van jouw brutoloon overblijft, krijg je zelf in jouw handen. Dat loon noemen we het nettoloon.

Stel bijvoorbeeld dat je wit werkt als huispersoneel. Je moet dan minstens het algemene minimumloon krijgen. Als je dan 38u per week werkt krijg je voor een maand werken

1234,20 €	bruto
- 23,02 €	sociale zekerheidsbijdragen
- 191,65 €	belastingen
1019,53 €	netto

De bedragen verschillen naargelang je situatie. Als je bijvoorbeeld kinderen hebt zullen er minder belastingen van je brutoloon gaan.

Wie zwart werkt, betaalt geen belastingen of bijdragen aan de sociale zekerheid. Er dan geen verschil tussen het bruto- en het nettoloon.

Hoe krijg ik mijn loon?

Je werkgever kan je op verschillende manieren betalen voor je werk:

1. je werkgever stort jouw loon op jouw eigen bankrekening

Als het kan, kies dan voor deze methode. Dan heb je later ook altijd een bewijs van wat je werkgever betaald heeft.

Voor mensen zonder papieren is het soms moeilijk om een bankrekening te openen. Maar in principe kan het wel! Er zijn organisaties die je daarbij kunnen helpen (zie adressenlijst).

2. je werkgever geeft je jouw loon direct in handen (cash)

De meeste bazen betalen cash bij clandestien werk. Hou dan goed bij hoeveel loon je hebt gekregen en hoeveel je nog moet krijgen. Je kan daarvoor deze agenda gebruiken.

Volgens de wet moet je werkgever jou een papier laten tekenen waarop staat hoeveel je gekregen hebt als hij je cash betaald. Probeer hiervan een dubbeltje te vragen, liefst ondertekend door je baas. Hou dat goed bij, want je kan dat later als bewijs gebruiken.

3. je werkgever betaalt je loon met cheques

Werkgevers mogen ook met een cheque betalen. Maar cheques kan je beter niet aanvaarden! Soms is het moeilijk voor mensen zonder papieren om de cheques bij de bank om te wisselen in geld.

4. je werkgever betaalt je loon in natura.

Werkgevers mogen in sommige gevallen een deel van je loon met iets anders dan geld betalen, bijvoorbeeld met eten of onderdak. Dat komt vaak voor bij clandestien werk, soms wonen clandestiene werknemers bijvoorbeeld bij hun baas.

Betaling in natura is in de wet strikt geregeld. De regels zijn vrij ingewikkeld:

- De werkgever mag je slechts met een beperkt aantal dingen 'in natura' betalen. Het gaat vooral om voedsel, onderdak en water, gas, elektriciteit en brandstof. Schadelijke stoffen (bv. alcohol) zijn sowieso verboden.
- De werkgever moet, voor je begint te werken, op papier zetten hoeveel er van je loon wordt afgehouden en waarvoor.

- De werkgever moet altijd minstens 60% van je loon in geld uitbetalen. Voor huispersoneel is dat de helft van het loon (bij volledige huisvesting en voeding door de werkgever). Maar in vele gevallen zal hij je een groter deel van je loon in geld moeten betalen. Contacteer een gespecialiseerde dienst voor meer informatie.

LET OP !

Je werkgever is dus verplicht jou regelmatig te betalen voor je werk. Hij mag nooit zeggen dat je geen loon kan krijgen omdat je geen bankrekening, verblijfsvergunning of werkvergunning hebt!

Recht op veilig werk & recht op een vergoeding na een arbeidsongeval

Algemene regels:

- *De werkgever moet zorgen voor een gezonde en veilige werksituatie.*
- *Als werknemer mag je jouw eigen veiligheid of die van anderen niet onnodig in gevaar brengen.*
- *Als je een ongeval krijgt tijdens het werk, of op weg van of naar je werk, dan is dat een arbeidsongeval.*
- *Als een arbeidsongeval erkend wordt, dan betaalt de verzekering al je medische kosten. Je krijgt dan ook een uitkering voor de tijd dat je niet kan werken door het arbeidsongeval. Ook als je definitief invalide wordt door het ongeval, heb je recht op een uitkering.*
- *Als je terugkeert naar je eigen land, kan die uitkering soms ook daar betaald worden.*
- *Bij dodelijke ongevallen kunnen begrafeniskosten vergoed worden. Bovendien zijn er belangrijke vergoedingen voor nabestaanden (zoals echtgenoten en kinderen).*
- *Ook als het ongeval veroorzaakt werd door je eigen fout (je bent bijvoorbeeld onvoorzichtig geweest), dan moet je vergoed worden. Maar als je het opzettelijk hebt gedaan, niet!*

Veilig werken

Clandestien werk is vaak zwaar werk: schoonmaken, fruit plukken, in de bouw werken,... Bovendien zijn sommige soorten werk echt gevaarlijk. Zorg voor je veiligheid:

- Probeer te weten te komen of er iemand verantwoordelijk is voor de veiligheid en vraag uitleg. Als je de regels niet verstaat, zoek dan iemand om ze voor je te vertalen.
- Als het werk gevaarlijk is moet de baas voor speciale beschermende kledij zorgen (helm, handschoenen, bril, masker,...). Vraag hier naar en gebruik ze ook!
- Let op met té lange werkuren. Als je vermoeid bent, gebeuren de ergste ongelukken.

Wat als ik toch een ongeval krijg tijdens het werk?

In België zijn werkgevers verplicht om een verzekering voor arbeidsongevallen te hebben, ook voor hun clandestiene werknemers.

Er bestaat een speciale overheidsinstelling die dat controleert: het Fonds voor Arbeidsongevallen. Als je baas geen verzekering had afgesloten, kan het Fonds voor Arbeidsongevallen zelf de nodige kosten vergoeden na een arbeidsongeval. Het zal die kosten dan doorrekenen aan je werkgever.

Een arbeidsongeval moet bij de verzekeringsmaatschappij aangegeven worden:

- Binnen 8 dagen door de werkgever.
- Indien je baas geen aangifte heeft gedaan, kan jij dit zelf doen. Liefst zo snel mogelijk maar zeker binnen 3 jaar. Je moet dan wel kunnen bewijzen dat een ongeval is gebeurd terwijl je voor je baas aan het werken was. Daarom is het zo belangrijk om op voorhand al bewijzen van je werk te verzamelen: moest er later een ongeluk gebeuren, dan kan je met die bewijzen een vergoeding eisen.
- Als je de verzekeringsmaatschappij van je werkgever niet kent, kan je aangifte doen bij het Fonds.
- Ook bij een dodelijk ongeval is het belangrijk om aangifte te doen. Want als zo'n ongeval erkend wordt kan de familie een schadevergoeding krijgen.

Je laat je het best helpen door een gespecialiseerde dienst om het ongeval aan te geven. Vooral de vakbonden hebben hier veel ervaring mee. Als je lid bent van de vakbond, kan je bij een arbeidsongeval begeleiding krijgen. Je kan ook rechtstreeks informatie vragen bij het Fonds voor Arbeidsongevallen (zie adressenlijst).

Het Fonds voor Arbeidsongevallen en de verzekering heeft soms veel tijd nodig om te beslissen of ze je al dan niet zullen uitbetalen. Start daarom altijd een procedure voor Dringende Medische Hulp. Dan kunnen de medische kosten zeker betaald worden.

Welke andere rechten heb ik?

Er zijn nog veel meer rechten die ook voor jou als clandestiene werknemer gelden. Hieronder sommen we ze kort op. Voor meer informatie daarover kan je terecht bij een gespecialiseerde organisatie (zie adressenlijst)

In de praktijk worden veel van deze rechten niet gerespecteerd. Het is voor clandestiene werknemers dikwijls moeilijk om daar achteraf iets aan te doen. In het hoofdstuk 'wat kan je doen om je rechten te laten respecteren?' geven we enkele tips.

MAG MIJN BAAS MIJ ZOMAAR ONTSLAAN?

De bescherming tegen ontslag geldt ook als je clandestien werkt en je geen geschreven contract hebt.

Algemene regels:

- *Als je werkgever je wil ontslaan moet hij je een tijd op voorhand schriftelijk verwittigen. Als je direct moet stoppen met werken moet hij je nog een tijd je loon uitbetalen.*
- *je mag niet ontslagen worden omdat je zwanger bent of juist bent bevallen, of omdat je lid bent van een vakbond.*
- *Je mag enkel direct ontslagen worden als je een zware fout hebt begaan (bijvoorbeeld diefstal). Die fout moet wel bewezen zijn.*

Hoe lang op voorhand je precies verwittigd moet worden of hoe lang je nog verder moet betaald worden hangt af van situatie tot situatie. Contacteer een gespecialiseerde organisatie voor meer informatie hierover.

Als je onterecht ontslagen wordt en je kan dat bewijzen, dan heb je recht op een schadevergoeding. Je baas kan echter nooit verplicht worden om je weer aan te nemen.

HOEVEEL UREN MAG IK WERKEN ?

Algemene regels

- *Als je voltijds werkt dan mag je baas je normaal gezien maar 38 uur per week laten werken.*
- *Als je meer werkt dan spreken we van overwerk. Voor die extra uren moet je een hoger loon krijgen.*
- *Je baas mag je nooit vragen om meer dan 11 u per dag werken of 50u per week te werken.*
- *Je hebt recht op 1 volledige rustdag per week (normaal gezien op zondag).*
- *Er zijn in België 10 betaalde wettelijke feestdagen waarop je niet moet werken (en waarvoor je toch betaald moet worden).*
- *Je hebt recht op vaste pauzes om te eten en even te ontspannen tijdens je werkuren.*

Er bestaan heel wat uitzonderingen op deze regels. De regels zijn bijvoorbeeld anders als je bij je baas thuis werkt (huispersoneel/ dienstbode). Ook als je maar deeltijds werkt verschillen de regels. Contacteer een gespecialiseerde dienst voor meer informatie (zie adressenlijst).

Regels voor dienstboden:

- Dienstboden krijgen geen hoger loon voor overuren
- Ze mogen 1 zondag op 4 werken, als ze binnen de 6 dagen een andere rustdag krijgen.
- Enkel wie meer dan 20 uur per week werkt, heeft na een jaar recht op betaalde vakantie.
- Dienstboden mogen 3 van de 10 wettelijke feestdagen werken (maar niet meer). Ze moeten dan willen binnen de 6 dagen een vrije dag krijgen om de gewerkte feestdag in te halen.
- Ook dienstboden hebben recht op pauzes tijdens het werk.

Regels als je deeltijds werkt:

- We spreken van 'deeltijds werk' als je een overeenkomst hebt gesloten om minder dan 38 uur per week te werken
- Je werkgever moet dan een uurregeling op papier zetten en aan je contract toevoegen. De inspectie kan die uurregeling altijd opvragen.
- Je moet elke maand een overzicht op papier krijgen van je uren, als je uurrooster maand na maand verschilt.

Zonder zo'n uurregeling op papier, bepaalt de wet dat je voltijds werkt. Jij kan dan een voltijds loon opeisen, je werkgever moet belastingen en sociale zekerheidsbijdragen betalen voor een voltijds loon. Als er wel een uurregeling is, maar de inspectie vindt je aan het werk op andere uren, dan kunnen ze soms veronderstellen dat je voltijds werkt.

Ook voor je werkgever is het dus beter een uurregeling op papier te geven als je deeltijds werkt, en die uren te respecteren.

OPGELET !

Werkgevers mogen dus geen misbruik mag maken van jouw situatie. Zij mogen je niet vragen om zonder extra loon meer uren te werken. Ook voor je veiligheid en gezondheid zijn te lange werkdagen onverantwoord.

WAT KAN IK DOEN ALS IK ZIEK WORD?

Algemene Regels:

- *Wie te ziek is om te werken, mag thuisblijven zonder zijn/haar werk te verliezen. Je moet dan wel een briefje van de dokter hebben om te bewijzen dat je niet kan werken.*
- *Je hebt tijdens je ziekte nog een tijdje recht op loon, maar de regels daarvoor zijn vrij ingewikkeld. Raadpleeg voor details een gespecialiseerde dienst (zie adressenlijst)*
- *Ook wie hier zonder papieren verblijft en niet is aangesloten bij een ziekenfonds heeft recht op medische hulp.*

Medische Hulp voor mensen zonder wettig verblijf

Als je zelf geen medische hulp kan betalen en je hebt geen verblijfsvergunning, kan je beroep doen op de procedure 'dringende medische hulp'. Het OCMW betaalt dan jouw medische kosten. Dringende medische hulp betekent veel meer dan alleen maar noodhulp: alle medisch noodzakelijke zorgen vallen onder 'dringende medische hulp'. Alleen je dokter kan beslissen wat medisch noodzakelijk is.

Wat moet je doen:

- Vraag op voorhand aan je dokter om een 'attest dringende medische hulp' te schrijven.
- Ga daarmee binnen de maand naar het OCMW van je woonplaats of de gemeente waar je het meest verblijft.
- Als zij akkoord gaan om de behandeling te betalen, krijg je van hen een document waarmee je je kan aanbieden bij de dokter, apotheker, het ziekenhuis, enz. Als ze niet akkoord gaan, moet het OCMW je daar ook een brief voor geven. Ga daarmee naar een gespecialiseerde dienst als je daartegen iets wil doen.

Als je te ziek bent om eerst langs het OCMW te gaan, kan je rechtstreeks naar de dokter of het ziekenhuis gaan:

- Vraag daar om de procedure 'dringende medische hulp' te beginnen. Leg uit in welke situatie je je bevindt. Vraag uitdrukkelijk om de sociale dienst hierover te spreken.
- De mensen van het ziekenhuis mogen hierover NIETS vertellen aan de Dienst Vreemdelingenzaken.

EN ALS IK ZWANGER BEN?

Algemene regels:

Een zwangere vrouw

- *Mag niet ontslagen worden omdat ze zwanger is (zie ook onder ')*
- *Mag bepaalde soorten gevaarlijk werk niet doen*
- *Mag geen overuren doen*
- *Heeft recht op moederschapsverlof*

Ontslag

Ook een **clandestiene** werknemster mag niet ontslagen worden omdat ze zwanger is. Gebeurt dat toch, dan kan je in principe voor de rechter schadevergoeding vragen. Vraag hierover advies bij een gespecialiseerde dienst (zie adressenlijst).

Als je na je bevalling toch zonder werk valt, kan het OCMW misschien nog iets doen voor je (minderjarige) kinderen. Laat je hierover goed inlichten door een sociale dienst (zie adressenlijst).

Moederschapsverlof

In België moeten vrouwen 1 week voor de bevalling stoppen met werken en blijven ze daarna minstens 2 maand thuis.

Als ze wit werken krijgen ze in die periode een uitkering. Maar als je zwart werkt, kan dit echter niet. Toch is het belangrijk dat je na een bevalling voldoende rust neemt. Probeer hierover met je werkgever afspraken te maken.

Medisch

Je kan je tijdens je zwangerschap en voor de bevalling zelf laten begeleiden door een dokter via de procedure voor Dringende Medische Hulp. Bij de diensten van 'Kind en Gezin' of 'ONE' kan je terecht voor gratis consultaties en een aantal basisonderzoeken voor en na de geboorte (niet voor de bevalling zelf). Zie adressenlijst.

Vertel zeker aan je arts welk werk je doet, hoelang je werkt per dag en of je tijd krijgt om te rusten. Zo kan hij of zij je beter adviseren.

Ook als je geen verblijfsvergunning hebt, moet je de geboorte aangeven bij de dienst Bevolking van de gemeente waar je kind is geboren. Dit is verplicht en bovendien erg belangrijk voor je kind! Zorg ervoor dat de juiste gegevens (ook van de ouders) op de geboorteakte staan.

WAT ALS IK HET SLACHTOFFER BEN VAN GEWELD OF MISBRUIK?

Je hebt rechten als werknemer, zelfs als je clandestien werkt. Maar je hebt ook recht op respect voor je persoon, je lichaam en je eigendommen, zelfs al heb je geen papieren. Als je het slachtoffer wordt van misbruik, op je werk of daarbuiten, heb je recht op bescherming en eventueel een vergoeding.

Algemene regels:

- *Je hebt recht om 'nee' te zeggen tegen seksuele avances die je niet prettig vindt: aanrakingen, opmerkingen, of iemand die zich uitkleedt waar jij bij bent. Al deze zaken kunnen beschouwd worden als **seksueel misbruik** of 'ongewenste intimiteiten'. Ook verkrachting is een ernstig misdrijf, waarover enkel de dader zich hoort te schamen.*
- *Er bestaan in België wetten die **discriminatie** verbieden: dwz. dat je slecht behandeld wordt omwille van je huidskleur, nationaliteit, geslacht, seksuele geaardheid.*
- *Ook al heb je geen papieren, niemand mag **geweld** tegen jou gebruiken, je **pesten** of **bedreigen**, jouw bezittingen **stelen**, je **plichten** of **afpersen**, enzovoort.*

Denk niet dat het jouw schuld is. Niemand heeft het recht je zonder respect te behandelen. Of je nu legaal of illegaal in het land verblijft, en wat je ook gedaan hebt. Ook politie en inspecteurs zijn verplicht je altijd respectvol te behandelen.

Wat kan je doen als je slachtoffer wordt van misbruik?

- onthoud de namen van eventuele getuigen. Schrijf zelf zo snel mogelijk je verhaal op met alle details, of laat iemand het voor jou doen. Die informatie is nodig als je later klacht indient.
- Als je gewond raakt, ga dan meteen naar een dokter. Leg uit wat er gebeurd is en laat de dokter een attest schrijven. Dit kan later je verhaal bewijzen. Ga na een verkrachting meteen naar een hospitaal, liefst zonder je te wassen, zodat de verkrachting kan bewezen worden.
- Om bescherming en eventueel een vergoeding te krijgen als je het slachtoffer bent van misbruik, moet je klacht indienen bij de politie of naar de rechtbank stappen. Dat is voor mensen zonder wettig verblijf niet zo eenvoudig. Bij de politie loop je zelfs het risico dat ze je proberen terug te sturen. Je contacteert daarom best eerst een 'centrum voor slachtofferhulp', zij kunnen je advies geven en weten waar je nog meer hulp kan krijgen (zie adressenlijst).
- Als je een klacht indient tegen je werkgever moet je altijd melden of er eventueel van misbruik of geweld sprake was. Het zal de ernst van je zaak duidelijk maken aan de inspecteur, politie of rechter. Het kan invloed hebben op de eventuele schadevergoeding die je krijgt. Bij ernstig misbruik kom je misschien in aanmerking voor de procedure mensenhandel.

ZORG GOED VOOR JEZELF!

Je werkt hard om jezelf en je familie te helpen en om een leven op te bouwen. Dat is belangrijk. Maar je zal het veel beter kunnen volhouden als je ook zorgt voor je eigen gezondheid en welzijn.

- Zoek contact met andere mensen, ook buiten je werk. Ga op zoek naar mensen van je land van herkomst, geloofsgemeenschap, ... samenkomen. Mensen die je taal spreken, of in dezelfde situatie zitten als jijzelf kunnen je helpen met goede raad en je bijstaan als het even minder goed gaat.
- Maak plezier. Voel je niet schuldig als je ook eens wat tijd en geld voor jezelf uitgeeft.
- Je kan ook aan je eigen ontwikkeling werken en een opleiding volgen in talen, kunst, computer, sport ... Wie in België Nederlands en/of Frans spreekt (afhankelijk van de plaats waar je woont), zal zich veel beter kunnen redden. Op het werk, maar ook daarbuiten. Kijk in de adressenlijst voor organisaties die je kunnen helpen bij het vinden van een opleiding.

Als het minder goed gaat

Al deze tips kunnen zeker helpen om je leven als clandestiene arbeidsmigrant in België minder moeilijk te maken. Maar dan nog kan je het af en toe erg lastig krijgen. Dat is normaal als je ver weg bent van familie en vrienden, onzeker over je toekomst in België en heel hard moet werken.

Laat het echter niet te ver komen. Sommige mensen proberen hun problemen te vergeten met alcohol of drugs, of zijn zichzelf niet meer en maken het daardoor familie en vrienden erg lastig.

Als je je problemen niet meer alleen kan oplossen, zoek dan hulp. Als je die niet kan vinden in je eigen omgeving, kan je terecht bij verschillende organisaties die naar je verhaal luisteren en advies aanbieden. Ze staan ook open voor mensen zonder papieren. Een aantal van deze organisaties vind je in de adressenlijst .

WAT KAN IK DOEN OM MIJN RECHTEN TE LATEN RESPECTEREN?

Als er nog geen problemen zijn

1. Maak vooraf goede afspraken

Als je wit werkt, wordt de afspraken tussen de werkgever en de werknemer meestal op papier gezet: er is dan een geschreven 'contract'.

De afspraken voor clandestien werk gebeuren bijna altijd mondeling. Maar ook mondelinge afspraken worden door de Belgische wet als een contract beschouwd!

Probeer als het kan een geschreven contract te krijgen. Wat moet daarin staan:

- de naam van de werkgever en de werknemer
- het soort werk dat moet gedaan worden;
- wanneer er gewerkt zal worden (voor welke periode, maar ook welke dagen in de week en hoeveel uur per dag)
- het loon en de wijze van betaling

Het contract moet ondertekend zijn door jezelf en je baas. Jullie moeten daarvan alletwee een exemplaar krijgen.

Een geschreven contract vormt het beste bewijs dat je voor je baas gewerkt hebt en kan later eventueel dienen om je rechten op te eisen.

LET OP !

Teken **NOOIT** een papier waarvan je de inhoud niet begrijpt! Laat je contract eventueel door iemand anders nalezen die je uitleg kan geven vóór je tekent. Vraag ook altijd een exemplaar voor jezelf als je iets tekent.

Als je geen geschreven contract kan krijgen, probeer dan toch op voorhand duidelijke afspraken te maken. Heb je een goede relatie met je werkgever, praat dan met hem of haar over de informatie die je in deze gids kan lezen. Weet dat je rechten hebt en probeer afspraken te maken waarin deze rechten zo veel mogelijk gerespecteerd worden.

Schrijf zelf de afspraken op en noteer ook de datum en de plaats van die afspraken. Onthoud de namen van eventuele getuigen.

2. Verzamel bewijzen

Hou zoveel mogelijk informatie over je werk bij. Dat kan later eventueel dienen als bewijs. Als je dan ooit problemen krijgt, ben je dan al voorbereid.

Schrijf ook altijd goed op hoeveel uren je werkt en welk loon je daarvoor krijgt. Je kan daarvoor deze agenda gebruiken.

Lees zeker nog eens de uitleg over het verzamelen van bewijzen. Daar vind je nog meer tips over het verzamelen van informatie en bewijzen.

Als je rechten niet gerespecteerd worden

1. zelf onderhandelen

Sommige werkgevers staan open voor een gesprek. Misschien kunnen collega's helpen. Als je baas je echter mishandelt of niet betaalt, kan je beter weggaan. Vele werkgevers stellen de betaling van je loon alsmear uit om je aan het werk te houden en betalen uiteindelijk toch niet.

Onthoud bij je onderhandelingen dat je baas winst maakt door met clandestiene werknemers te werken. Hij/zij betaalt immers geen belastingen en vaak ook een laag loon. Maar je baas riskeert hiervoor ook een strenge straf!

Let op dat je zelf geen strafbare feiten pleegt wanneer om je rechten af te dwingen: gebruik daarvoor nooit fysiek geweld of diefstal. Dit kan je rechten in gevaar brengen.

2. Hulp vragen

Soms helpt het als iemand mét papieren meegaat naar je baas of voor jou bemiddelt. Zo'n tussenpersoon kan iemand van je gemeenschap zijn of van een sociale dienst. Een geschreven verklaring van jou – met je verhaal en je precieze vraag erop – maakt het voor de tussenpersoon mogelijk om in jouw naam te onderhandelen.

Let op: door een akkoord te sluiten, maak je het misschien onmogelijk om nadien nog meer (loon, schadevergoeding,...) te vragen. Wees dus zeker dat je tevreden bent met het akkoord.

Als je geen akkoord met je baas kan bereiken, kan de getuigenis van de tussenpersoon nuttig zijn bij eventuele verdere stappen.

3. Een klacht indienen bij de sociale inspectie

De sociale inspectiediensten hebben als eerste taak om de rechten van werknemers te beschermen. Ook jouw rechten!

Daarnaast moet de inspectie clandestiene arbeid opsporen en bestrijden. Daarom hebben de meeste clandestiene werknemers schrik om de inspectie te contacteren.

Maar als je goed begrijpt hoe de sociale inspectie werkt, kunnen ze je ook helpen! In elk geval stap je met een klacht over je werkgever beter naar de inspectie dan naar de politie. De inspecteurs kennen de wetten rond arbeid. Bovendien kunnen ze je meestal helpen zonder je naam door te geven aan de Dienst Vreemdelingenzaken (zie verder). Voor de politie is dat veel moeilijker.

Er bestaan verschillende inspectiediensten in België. De belangrijkste voor de bescherming van jouw rechten is de Federale Inspectie voor het Toezicht op de Sociale Wetten. Zij ziet toe op de regels voor minimumlonen, arbeidstijden enzovoort.

De inspectiediensten kunnen op twee manieren een zaak onderzoeken:

1. **Jij dient klacht in.** Als die klacht serieus genoeg is, zal de inspectie de zaak onderzoeken. *Een klacht is altijd vertrouwelijk tenzij jij toestemming geeft om je naam bekend te maken.* Je kan zelfs anoniem je klacht indienen. De inspecteur heeft beroepsgeheim over de klachten die hij ontvangt, zelfs tegenover de rechter, de politie en Dienst Vreemdelingenzaken. Je naam zal dus niet doorgegeven worden als je klacht indient.

2. De inspectie kan ook **op eigen initiatief beslissen om een controle uit te voeren** op een werkplaats. Als ze dan vreemdelingen zonder papieren aan het werk vinden, moeten ze hun namen wél doorgeven aan de politie en Dienst Vreemdelingenzaken. Je loopt dan het risico om teruggestuurd te worden.

Wat moet ik doen als de inspectie mij betraapt tijdens een controle?

Je kan altijd uitgewezen worden als je geen verblijfspapieren hebt. Maar je zal niet gestraft worden omdat je clandestien aan het werk was. Daarvoor wordt enkel je werkgever bestraft. *Jij verliest dus niets door aan de inspecteur de waarheid te vertellen, wel integendeel. Denk eraan dat de inspecteur niet alleen clandestiene arbeiders wil vinden, maar vooral wil dat de rechten van werknemers gerespecteerd worden!*

- Vertel ALTIJD hoe lang je gewerkt hebt en hoeveel loon je hebt gekregen. De inspecteur zal dan controleren of je nog loon moet krijgen. Jij kan dat loon dan later krijgen!
- Laat ook een naam achter bij de inspecteur. Als je wordt uitgewezen, geef dan je naam en contactgegevens door aan iemand in België die je vertrouwt: een sociale dienst, OR.C.A., vakbond,... Zij kunnen achteraf kijken of je nog loon of andere zaken kan krijgen, ZELFS ALS JE NIET MEER IN BELGIË BENT.

Soms zal de inspecteur ook na een klacht de werkplaats willen controleren om genoeg bewijs te verzamelen. Tijdens die controle (waar jij of collega's misschien aan het werk zijn) moeten ze de politie wél verwittigen als ze mensen zonder verblijfsvergunning vinden. Voor je echt klacht gaat indienen, kan je de inspecteur vragen of hij overweegt om de werkplaats te controleren na je klacht. Overweeg of je het risico wilt nemen.

Als de inspectie na het onderzoek besluit dat een werkgever in de fout is gegaan, kan ze verschillende zaken doen:

- een voorstel doen aan de werkgever om een kleine overtreding te 'herstellen'
- de werkgever een administratieve boete laten betalen
- de zaak doorgeven aan de rechtbank. Die zal dan beslissen over de straf.

4. Naar de rechtbank

- jezelf burgerlijke partij stellen in een rechtszaak

Als na het onderzoek van de inspectie blijkt dat de zaak voldoende ernstig is, kan de inspecteur een rapport maken (een 'proces verbaal') en doorgeven aan de arbeidsrechtbank. Daar wordt dan beslist of je werkgever voor de rechter moet komen of niet. Als je werkgever voor de rechter moet komen en hij wordt veroordeeld, dan zal hij waarschijnlijk boetes en belastingen moeten betalen. In ernstige gevallen kan je werkgever ook een gevangenisstraf krijgen. Het geld dat hij moet betalen gaat naar de staat.

Als jij zelf nog een schadevergoeding of loon wilt opeisen, moet je dit speciaal aan de rechter vragen: je moet je burgerlijke partij stellen. Dat betekent wel dat je je naam moet bekend maken. Je zoekt daarvoor best professionele rechtshulp.

Misschien is iemand anders al een gelijkaardige zaak begonnen tegen je werkgever. Ook dan kan je vragen of je je burgerlijke partij kan stellen, zodat ook jij een schadevergoeding kan vragen.

- je start zelf een zaak

Je kan ook zelf je werkgever voor de rechter dagen, als het gerecht dat niet gedaan heeft na je klacht. Je moet dan zeker voldoende bewijzen hebben. Vraag in ieder geval ook professionele rechtshulp.

LET OP !

Als je te lang na de feiten naar het gerecht gaat, mag de rechter geen uitspraak meer doen (de feiten zijn dan 'verjaard'). Hoe sneller je handelt, hoe beter.

Het gerecht in België werkt traag, en een proces kan makkelijk enkele jaren duren.

Als je onzeker bent over de risico's van bepaalde stappen, laat je dan begeleiden door een hulpverlener, een vriend(in) die wel verblijfspapieren heeft, de sociale dienst van je vakbond, ... Zij kunnen vooraf informatie vragen zonder je naam door te geven. Wees zo eerlijk en volledig mogelijk tegenover de mensen bij wie je hulp zoekt. Alleen dan kunnen zij je echt helpen.

WAAR KAN IK NAARTOE MET MIJN VRAGEN?

In dit hoofdstuk krijg je een overzicht van organisaties en instellingen die je kunnen helpen. De adressen en telefoonnummers vind je in de adressenlijst.

1. Organisaties die helpen bij problemen op het werk

- De vakbonden

Vakbonden zijn onafhankelijke organisaties van werknemers. Ze zijn meer 100 jaar geleden ontstaan toen vele Belgen in slechte omstandigheden werkten. Dankzij de vakbonden is de situatie van Belgische werknemers nu enorm verbeterd. Er zijn in België drie grote vakbonden: een christelijke, een socialistische en een liberale vakbond.

Vakbonden helpen werknemers die lid zijn en lidgeld betalen. Van sommige diensten kan je pas gebruik maken als je al een tijdje lid bent.

Ook als je clandestien werkt, kan je lid worden van de vakbond. Je naam wordt niet doorgegeven aan de overheid. *Een lidmaatschap is veel waard. Het is voor clandestiene werknemers immers moeilijk om op een andere manier dezelfde hulp te krijgen. Informeer nu al naar de voorwaarden van de verschillende vakbonden.*

De vakbond in het kort:

- veel kennis en ervaring over arbeidsrechten
- onafhankelijk van overheid en werkgevers
- de vakbonden verdedigen alle werknemers
- de vakbond helpen je in principe alleen als je lid bent
- soms heeft men in de vakbond geen ervaring met de problemen van mensen die hier illegaal verblijven of werken. Toon hen dan deze gids.

Wees niet bang om een vakbond te contacteren met een probleem, zelfs al ben je geen lid. Leg uit wat je situatie is, en vraag wat ze voor je kunnen doen. Een eerste advies zal je meestal wel krijgen. Contactgegevens vind je in de adressenlijst.

- **Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten (OR.C.A.)**

OR.C.A. is een organisatie die zich speciaal bezig houdt met de verdediging van de rechten van clandestiene werknemers. Je kan er terecht voor informatie over je rechten en hulp als je problemen hebt op het werk.

- **De inspectiediensten van de overheid**

Je kan bij de verschillende inspectiediensten informatie vragen over je rechten (zie adressenlijst). In elke grote stad zijn er permanenties waar je per telefoon of aan het loket ANONIEM en gratis je vragen kan stellen. Wees niet bang om van deze diensten gebruik te maken!

- **Het Fonds voor Arbeidsongevallen**

Als je een arbeidsongeval hebt gehad, kan je bij het **Fonds** alle informatie vragen over je rechten en procedures. Er zijn permanenties in verschillende steden. Wees niet bang om hen te contacteren of aangifte te doen. Het Fonds voor Arbeidsongevallen houdt zich niet bezig met je verblijfsstatus. Zie adressenlijst voor contactgegevens.

2. Andere hulporganisaties

- **Algemeen**

Er bestaan vele soorten hulpdiensten. Sommige zijn speciaal bedoeld voor mensen zonder papieren of vreemdelingen in het algemeen. Anderen helpen als je problemen hebt met je kinderen, woning, psychische hulp zoekt, slachtoffer bent van misbruik,... Kijk naar de adressenlijst.

- **De OCMW's**

Als je financiële problemen hebt, kan het OCMW je soms helpen. Vreemdelingen zonder wettig verblijf kunnen ook beroep doen op sommige soorten hulp van het OCMW. De OCMW's geven mensen zonder wettig verblijf NIET aan bij de politie. Zij moeten zich aan het beroepsgeheim houden. Contactgegevens vind je in de adressenlijst.

- **Artsen en ziekenhuizen**

Artsen, medisch en paramedisch personeel hebben ook beroepsgeheim. Ook zij zullen je naam dus nooit doorgeven.

3. Hulp bij een rechtszaak

Heel wat advies over wetten en regels kan je krijgen bij sociale diensten, vakbonden, enzovoort. Je kan ook naar **een bureau voor juridische bijstand** gaan. Zij kunnen je advies geven als je overweegt om een klacht in te dienen of jezelf burgerlijke partij te stellen in een rechtszaak.

Voor echte rechtszaken en een aantal andere procedures, heb je een **advocaat** nodig. Organisaties die vaker met mensen zonder papieren werken, kennen meestal wel een aantal goede advocaten die gespecialiseerd zijn in vreemdelingenrecht. Vakbonden kunnen je misschien namen geven van advocaten die gespecialiseerd zijn in arbeidsrechten.

Een goede advocaat is eerlijk en vertelt je wat wel en niet mogelijk is. Hij/zij geeft je toegang tot alle documenten. Vertrouw een advocaat niet als die belooft dat alles vanzelf in orde zal komen, of als je geen informatie krijgt over wat hij of zij voor jou doet.

Wat kost een advocaat?

- **Vraag duidelijke afspraken over de prijs** bij je eerste bezoek, liefst op papier. Soms kan de advocaat moeilijk de kostprijs inschatten, omdat het niet duidelijk is hoeveel tijd de procedure zal kosten. Vraag dan hoe de prijs berekend wordt.
- Wie geen advocaat kan betalen, kan bij de bureaus voor juridische bijstand om een '**pro deo**'-advocaat vragen (zie adressenlijst). Die rekent enkel de kosten van de rechtszaak maar geen ereloon. Voor mensen zonder verblijfsvergunning wordt dat echter enkel nog toegestaan voor een verblijfsprocedure. Voor zaken in verband met arbeidsrechten kan men dat dus weigeren.
- **Vakbonden helpen hun leden gratis** bij het verdedigen van je arbeidsrechten (dus niet ivm verblijf of andere zaken). Je moet dan wel al een tijdje **lid** zijn (soms 6 maanden, soms 1 jaar). Dat betekent dat je voor je problemen krijgt, al lid moet worden van de vakbond.

ADRESSENLIJST

Organisaties die hulp kunnen bieden aan mensen zonder papieren

IN VERBAND MET ARBEID

1. Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten (OR.C.A.)

*Deze organisatie is gespecialiseerd in de verdediging van de rechten van clandestiene werknemers. Je kan hen contacteren voor vragen over je rechten of als je problemen hebt op het werk.
Enkel via telefoon of e-mail, of op afspraak.*

Gaucheretstraat 164
1030 Brussel
Tel: 02/274 14 31
Fax: 02/274 14 48
info@orcasite.be
www.orcasite.be

2. Vakbonden

Normaal gezien enkel voor leden. Als je geen lid bent, leg dan steeds eerst je situatie uit en vraag wat ze voor je kunnen doen. Er zijn 3 vakbonden, elk met kantoren verspreid over heel België. Kijk op hun websites om het adres van het dichtstbijzijnde kantoor te weten te komen.

We hebben telkens ook de adressen voor Brussel weergegeven:

Christelijke vakbond (ACV)

www.acv-online.be

Het ACV in Brussel:
Pléтинckxstraat 19
1000 Bruxelles
Tel: 02/508 87 11
bruxelles@acv-csc.be

Socialistische vakbond (ABVV)

www.abvv.be

het ABVV in Brussel:
Keizerslaan 34
1000 Brussel
Tel: 02/552 03 45
philippe.vanmuylder@fgtb.be

Liberale vakbond (ACLVB)

www.aclvb.be

Het ACLVB in Brussel:
Boudewijnlaan 11/1
1000 Brussel
Tel: 02/206 67 11
brussels.hoofdstedelijk.gewest@aclvb.be

3. Centra voor hulp aan slachtoffers van mensenhandel

Voor als je slachtoffer bent van ernstig misbruik door je werkgever of door tussenpersonen die je werk hebben gegeven. Je kan er 24h per dag naar bellen.

Pag-Asa (Brussel)

Cellebroersstraat 16b
1000 Brussel
Tel: 02/511 64 64

Payoke (Antwerpen)

Leguit 4
2000 Antwerpen
Tel: 03/201 16 90

Sürya (Wallonië)

rue Trappé 9
4000 Liège
Tel: 04/232 40 30

Voor informatie over je rechten kan je ook terecht bij de inspectiediensten! (zie verder)

ALGEMENE HULP AAN MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

1. Integratiecentra en Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW's)

Verskillende van deze diensten helpen mensen zonder papieren. Je kan ze contacteren in verband met allerlei vragen over je verblijf, je kinderen, opleidingen, het openen van een bankrekening, en om te weten waar je terecht kan voor meer gespecialiseerde hulp.

Op de website www.vreemdelingenrecht.be kan je adressen van deze centra terugvinden: <http://www.vmc.be/vreemdelingenrecht/detail.aspx?id=53>

Je kan ook bellen naar het Vlaams Minderhedencentrum (zie verder)

2. Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding

Voor klachten i.v.m. racisme en discriminatie

Koningsstraat 138
1000 Brussel
Tel gratis : 0800/17364 (NL), 0800/14912 (FR)
Tel: 02/212 30 00
Fax 02/212 30 30
centrum@diversiteit.be
<http://www.antiracisme.be>

3. Vlaams Minderhedencentrum

Informatie over de regeling van vrijwilligerswerk voor mensen zonder papieren en over het openen van een bankrekening.

Juridische helpdesk (Nederlandstalig) met permanenties op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag (9-12.30u) en woensdag (13.30-17u)

Het VMC werkt enkel telefonisch of schriftelijk!

Vooruitgangstraat 323/1
1030 Brussel
Tel: 02/205 00 50
Tel helpdesk: 02/205 00 55
Fax: 02/205 00 60
info@vmc.be
www.vmc.be

MEDISCHE EN PSYCHOSOCIALE HULP

1. Medimmigrant

Hier kan je terecht met vragen over medische hulp voor mensen zonder wettig verblijf of met een precair verblijf. Daarnaast geven ze uitleg over verblijfsrecht voor deze mensen bij ernstige ziekte.

Enkel telefonisch, schriftelijk of op afspraak. Telefoonpermanenties op maandag (10-13u), dinsdag (14-18u) en vrijdag (10-13u).

Gaucheretstraat 164
1030 Brussel
Tel: 02/274 14 33 of 02/274 14 34
Fax 02/274 14 48
info@medimmigrant.be
www.medimmigrant.be

2. Ondersteuningspunt Medische zorg Antwerpen

Zelfde dienstverlening als Medimmigrant, maar dan voor Antwerpen. Enkel telefonisch, schriftelijk of op afspraak.

Van Daelstraat 41
2140 Borgerhout
Tel: 03/270 33 36
Fax: 03/235 89 78
medischezorg@de8.be
<http://www.medischezorg.be/medischezorg.html>

3. Oriëntatiepunt gezondheidszorg Oost-Vlaanderen

Zelfde dienstverlening als Medimmigrant, maar dan voor de provincie Oost-Vlaanderen. Enkel telefonisch, schriftelijk of op afspraak. Telefonische permanentie: maandag, dinsdag, woensdag en vrijdag (13-16u), woensdag ook 9.30-12.30u.

Dok Noord 4 - gebouw 25
9000 Gent
Tel : 09/267 66 46
Fax : 09/267 66 44
info@orientatiepunt.be
www.orientatiepunt.be

4. Artsen zonder Grenzen

Gratis consultaties voor medische en psychosociale hulp.

In Antwerpen:
Jacob Van Maerlantstraat 56
2060 Antwerpen
Tel: 03/231 36 41

In Brussel:
Artesiëstraat 46
1000 Brussel
Tel: 02/513 25 79

5. Kind en Gezin en ONE

Tijdens je zwangerschap en met kleine kinderen tot 3 jaar kan je gratis terecht bij Kind en gezin (Nederlandstalig) en ONE (Franstalig), voor preventieve onderzoeken en vaccinaties. Er zijn consultatiebureau's in elke gemeente.

ONE:
02/542 12 11
info@one.be
www.one.be

Kind en Gezin:
078/15 01 00
info@kindengezin.be
www.kindengezin.be

6. Tele-onthaal

Tele-Onthaal kan je 24 uur op 24 uur, 7 dagen op 7 bellen. Je hoeft je niet bekend te maken. Niemand komt te weten dat je belde. Bij Tele-Onthaal kan je terecht om te praten als je het even moeilijk hebt.

Nederlands: nummer 106 of online via www.teleonthaal.be
Frans: nummer 107
Duits: 080/22 15 71
Engels: 02/648 40 14

JURIDISCHE BIJSTAND EN SLACHTOFFERHULP

1. Centra voor slachtofferhulp:

Gratis hulp aan slachtoffers van een misdrijf of een ongeval. Er zijn centra in verschillende regio's, informeer naar het dichtstbijzijnde centrum bij

Steunpunt Algemeen Welzijnswerk
03/366 15 40

of op de volgende webpagina:
www.wvc.vlaanderen.be/welzijnjustitie/slachtofferhulp/centra.htm

2. Bureaus voor juridische bijstand:

Hier kan je terecht voor een eerste juridisch advies en eventueel een pro deo-advocaat. Je vindt het dichtstbijzijnde bureau via

In het Nederlands:
02/227 54 70
info@advocaat.be
www.advocaat.be

In het Frans:
02/648 20 98
info@avocats.be
www.avocat.be

IN VERBAND MET ARBEID

1. Toezicht op de Sociale Wetten

Deze inspectiedienst controleert de loon- en arbeidsvoorwaarden voor de werknemers. Je kan er terecht voor vragen of klachten over lonen, arbeidsuren, ontslag enzovoort. De meeste rechten van clandestiene werknemers worden door deze inspectiedienst beschermd, alleen voor arbeidsongevallen en veiligheid op het werk moet je bij andere diensten aankloppen (zie verder)

Algemene Directie:
Ernest Blerotstraat 1
1070 Brussel
Tel 02/233 41 11
Fax NI 02/233 48 29
fax Fr 02/233 48 27
tsw@meta.fgov.be
www.meta.fgov.be

Je kan ook de regionale afdelingen van de inspectiediensten contacteren. Voor de grootste steden zijn dat:

Brussel:
Tel: 02/235 54 01,
tsw.brussel@meta.fgov.be

Antwerpen:
Tel: 03/213 78 10
tsw.antwerpen1@meta.fgov.be

Gent:
Tel: 09/265 41 11
tsw.gent.west@meta.fgov.be
of tsw.gent.oost@meta.fgov.be

Luik:
Tel: 04/340 11 60
cls.liege.nord@meta.fgov.be
of cls.liege.sud@meta.fgov.be

Charleroi:
Tel: 071/32 93 71
cls.Charleroi@meta.fgov.be

*Andere regionale afdelingen vind je via
<http://www.meta.fgov.be/pc/pcd/nlcd01.htm>
of bel naar een de Algemene Directie.*

2. Toezicht op het Welzijn op het Werk

Zij controleren veiligheid en gezondheid op het werk. Je kan er terecht met vragen of klachten over dit onderwerp.

Algemene Directie:
Ernest Blerotstraat 1
1070 Brussel
Tel: 02/233 45 11
Fax: 02/233 42 31
E-mail: tww@meta.fgov.be
www.meta.fgov.be

*De regionale afdelingen vind je op
<http://www.meta.fgov.be/pc/pcd/nlcd05.htm#regionale>
Of bel naar de Algemene Directie.*

3. Fonds voor arbeidsongevallen:

Hier kan je terecht met vragen over arbeidsongevallen en kan je een ongeval aangeven als je de verzekering van je werkgever niet kent (of als er geen verzekering is). Je kan ook terecht op de "zitdagen" in lokale centra. Raadpleeg de website voor een overzicht daarvan.

Troonstraat 100
1050 Brussel
Tel: 02/506 84 11
Fax: 02/506 84 15
<http://socialsecurity.fgov.be/faofat/>

4. Sociale Inspectie

De sociale inspectie controleert de wetten op de sociale zekerheid. Ze zijn ook bevoegd voor arbeidsongevallen. Voor arbeidsongevallen contacteer je best eerst het Fonds voor Arbeidsongevallen!

Directie-generaal:
Eurostation II
Victor Hortaplein 40 bus 20
1060 BRUSSEL
Tel: 02/528 62 20
Fax: 02/528 69 62
<http://socialsecurity.fgov.be/>

*Regionale afdelingen vind je op
http://socialsecurity.fgov.be/NL/over_de_fod/organisatie/socinsp/contact/brussel.htm
Of bel naar de Directie-generaal.*

OCMW's

Elke stad of gemeente heeft een eigen OCMW(s). We geven hier de OCMW's van de grootste steden weer:

1000 Brussel:
Hoogstraat 296
1000 Brussel
Tel : 02/543 61 11
Fax : 02/543 61 06

2000 Antwerpen:
Lange gasthuisstraat 33
2000 Antwerpen
Tel : 03/223 58 30
Fax : 03/231 01 73

9000 Gent:
Onderbergen 86
9000 Gent
Tel : 09/266 99 11
Fax : 09/266 99 99

4000 Liège :
Place Saint-Jacques 13
4000 Liège
Tel : 04/220 58 11
Fax : 04/223 03 11

6000 Charleroi :
Boulevard Joseph II 13
6000 Charleroi
Tel : 07/123 30 23
Fax : 07/131 43 69

Je kan het adres van het dichtstbijzijnde OCMW opvragen bij

POD Maatschappelijke Integratie
Anspachlaan 1
1000 Brussel
Tel: 02/509 84 43
Fax : 02/508 86 97
ocmw@mi-is.be

Of kijk op de website:
<http://ocmw.fgov.be/>

WERKGEVER:

Noteer zo veel mogelijk informatie over:

1. het BEDRIJF waarvoor je werkt

.....
.....
.....
.....
.....

2. je BAAS (of BAZEN)

.....
.....
.....
.....

3. ANDERE BEDRIJVEN EN PERSONEN die bij je werk betrokken waren

.....
.....
.....
.....

4. de AFSPRAKEN die je maakte met je baas

.....
.....
.....

5. datum begin en einde werk

.....
.....

6. welk SOORT WERK moest je doen?

.....
.....
.....

7. WAAR moest je werken?

.....
.....
.....
.....

8. Andere informatie

.....
.....
.....
.....
.....

Schrijf ook altijd je werkuren zo gedetailleerd mogelijk op. Je kan daarvoor het invulblad "werkuren" gebruiken.

WERKUREN MAAND JAAR

MAANDAG datum:/...../.....	
DINSDAG datum:/...../.....	
WOENSDAG datum:/...../.....	
DONDERDAG datum:/...../.....	
VRIJDAG datum:/...../.....	
ZATERDAG datum:/...../.....	
ZONDAG datum:/...../.....	

MAANDAG datum:/...../.....	
DINSDAG datum:/...../.....	
WOENSDAG datum:/...../.....	
DONDERDAG datum:/...../.....	
VRIJDAG datum:/...../.....	
ZATERDAG datum:/...../.....	
ZONDAG datum:/...../.....	

MAANDAG datum:/...../.....	
DINSDAG datum:/...../.....	
WOENSDAG datum:/...../.....	
DONDERDAG datum:/...../.....	
VRIJDAG datum:/...../.....	
ZATERDAG datum:/...../.....	
ZONDAG datum:/...../.....	

MAANDAG datum:/...../.....	
DINSDAG datum:/...../.....	
WOENSDAG datum:/...../.....	
DONDERDAG datum:/...../.....	
VRIJDAG datum:/...../.....	
ZATERDAG datum:/...../.....	
ZONDAG datum:/...../.....	

MAANDAG datum:/...../.....	
DINSDAG datum:/...../.....	
WOENSDAG datum:/...../.....	
DONDERDAG datum:/...../.....	
VRIJDAG datum:/...../.....	
ZATERDAG datum:/...../.....	
ZONDAG datum:/...../.....	

**Op dit blad kan je je werkuren bijhouden. Schrijf op wanneer je begon te werken en wanneer je mocht stoppen.
Noteer ook de pauzes. Je kan in de plaats van dit blad ook een gewone agenda gebruiken om je werkuren in te noteren.**

Noteer ook altijd zoveel mogelijk informatie over je werkgever. Je kan hiervoor het invulblad "werkgever" gebruiken.